

*Петутина Е.А.
г. Харьков, Украина*

КОМУ И ЗАЧЕМ НУЖНА ЭТИКА (ОБ АКТУАЛЬНОСТИ ЭТИКИ В СОВРЕМЕННОМ УНИВЕРСИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАНИИ)

Вступление. Среди декларируемых приоритетов высшей школы Украины – «системное формирование мировоззренческих и гражданских качеств, нравственно-этических ценностей, общекультурной подготовки» будущих специалистов. Однако процитированное письмо МОН №1/9-120 от 11.03.15 г. «Об организации изучения гуманитарных дисциплин» открыло настоящий «ящик Пандоры» для социально-гуманитарных кафедр страны. Рекомендации для разработки рабочих учебных планов на 2015–2016 уч. г. были восприняты некоторыми руководителями вузов, автономных университетов в том числе, как прямое указание на исключение из учебного процесса отдельных философских, исторических, социальных и поведенческих дисциплин как «балласта» или же «второстепенных». Среди них оказалась и «Этика», а точнее весь спектр курсов, изучающих проблемы морали («Этика деловых отношений», «Этика научных исследований», «Этика бизнеса», «Профессиональная этика», «Компьютерная этика»). Ссылки на то, что этих предметов нет в ряде ведущих европейских университетов, не является аргументом для безответственных «новаций» в установлении перечня дисциплин подготовки специалиста, право на которое сегодня предоставлено вузам.

Изложение основного материала. Преподавание этики вовсе не противоречит интеграционному процессу движения украинской системы образования к европейским стандартам, ибо их ведущий мировоззренческий принцип – единство в разнообразии. Европейское образование не стремится к унификации, а допускает различные варианты вхождения в свое пространство с учетом национальной специфики образования, обусловленной ситуацией в стране. А эта ситуация как никогда актуализирует проблемы нравственной культуры общества и личности.

Занятия, в ходе которых анализируются высшие нравственные ценности личности – смысл жизни, счастье, совесть, долг, честь, достоинство, проблемы морального выбора, свободы и ответственности, нравственные основы семейно-брачных отношений, всегда вызывают живой интерес студенческой аудитории. Важной составляющей образования является также осмысление нравственных аспектов глобаль-

ных проблем современной цивилизации (экологии, здоровья, терроризма, войны и мира, общения поколений и др.). Вместе с тем глобализация ведет к интернационализации украинского образования. Необходимым условием в этой связи становится создание в вузе межкультурной гуманитарной среды, основанной на принципах демократизма, толерантности, уважения к представителям других наций. А поскольку этика сосредотачивает свое внимание на общечеловеческом, ее изучение способствует сближению народов, их взаимопониманию.

Культура будущего специалиста немислима без знания и выполнения правил этикета, прежде всего общегражданского, главным принципом которого является «золотое правило морали», ибо потребность человека в признании собственной личности обусловлена его уважительным отношением к окружающим. Уровень индивидуального освоения этикета, качеством применения его правил раскрывает содержание внутреннего мира личности, меру ее нравственной зрелости. Когда реализация этикета основана на его нравственном осмыслении, то он способствует не только социальной адаптации индивида, но и духовно обогащает общение людей [5, с. 200].

По результатам различных социологических исследований, проведенных в том числе в НТУ «ХПИ», по мнению студентов, одной из наиболее значимых, интересных и необходимых в дальнейшей работе дисциплин является «Этика деловых отношений», которая учит применять основные этикетные правила в деловой жизни, самостоятельно формировать собственный имидж, предотвращать конфликты в общении с коллегами, партнерами и пр.

Этические приоритеты делового общения представляют собой систему ценностно-оценочных смыслов морали и набор императивных указаний, направленных на эффективность коммуникативных практик в пространстве деловых отношений, связанных с будущей профессиональной деятельностью студентов. Это актуально в осуществлении таких процессов, которые имеют первостепенное значение не только для организации дела, но и для управления сообществом, что приводит к плодотворной активности в направлении от замысла – к результату [4, с. 11]. Освоение деловой этики – это не только ознакомление с ее принципами, нормами, конкретными правилами, но и формирование качеств и умений нравственных по своему содержанию, способствующих гармонизации отношений с социумом.

Одной из важнейших составляющих системы этического знания является профессиональная этика. К сожалению, этой прикладной социально-философской дисциплины, изучающей профессиональную

мораль інженера, еколога, менеджера, соціолога, журналіста і др., нет в учебном процесі більшість українських вузів. А між тим провести чітку грань між нравствено-професійними явленнями і професійним майстерством здатен не кожен навіть досвідчений педагог. Деякі випускаючі кафедри намагаються розробити особливу систему нормативів для представителів тієї чи іншої професії, регламентувати їх поведінку. При цьому професійна етика, як правило, перетворюється в непрофесійне моралізаторство. А оскільки ця дисципліна призначена дати теоретичне обґрунтування суті трансформацій загальних принципів і норм моралі в специфічні принципи і норми, що відповідають умовам професійної діяльності людей, їх уявленням про добро і зло, совість, чесність, відповідальність, долі і інших основоположних моральних цінностях. Разом з тим професійна етика розкриває причини деформацій нравствено-професійного свідомості, пропонує методику їх викоренення.

В умовах глобальної комп'ютеризації сучасного інформаційного суспільства зростає роль комп'ютерної етики в підготовці майбутніх фахівців. Проблеми захисту інтелектуальної власності, інформаційної безпеки, боротьби з плагіатом в мережі Інтернет і пр. стають все більш актуальними в системі українського вищої освіти. Не випадково в ряду досліджень українських і зарубіжних вчених все частіше використовується поняття «нової комп'ютерної культури». Її неотъемлемою складовою є комп'ютерна етика, яка визначається як сукупність моральних принципів і правил поведінки, що регулюють відносини, що склалися на основі діяльності людей в комп'ютерній середовищі. Вона призначена формувати у студентів здатність мислити моральними категоріями, використовувати етичні знання для творчої самореалізації і визначення життєвих пріоритетів, розвивати знання про специфіку віртуального спілкування в сучасному полікультурному просторі.

Сьогодні вже ніхто не сумнівається в необхідності комп'ютерної етики в університеті, однак дискусійним залишається питання про те, чи варто читати окрему дисципліну чи слід включати відповідні етичні проблеми в програми різних курсів. Існує і інша важлива проблема: методичне забезпечення викладання комп'ютерної етики для ІТ-фахівців і студентів інших технічних, економічних і гуманітарних спеціальностей в умовах жорсткої кредитно-модульної системи і відсутності відповід-

ствуючих педагогічних технологій. Практика свідчить про те, що комп'ютерна етика як дисципліна професійної підготовки сприймається студентами як ненужна або не заслуговуюча особливого уваги. І читачі цих курсів спеціалісти, не маючи ніякого відношення до етики як філософської науки. Найчастіше такі заняття зводяться до ознайомлення з кодексами комп'ютерної етики.

Ця дисципліна тільки тоді стане ефективною в підготовці сучасних спеціалістів, коли головними її компетентностями стануть освоєння загальнолюдських і національних цінностей, а також формування на основі етичних знань гуманістичного світогляду, активної життєвої позиції, таких моральних якостей, як чесність, відповідальність, гідність, почуття нового.

Висновки. Очевидно, що кризові явища в країні неможливо подолати тільки соціально-економічними перетвореннями і політичними трансформаціями. Реформи в українському суспільстві можуть бути успішними за умови їх відповідності світогляду громадян, ціннісним, зокрема моральним, орієнтаціям українців. Підтвердження їх національної ідентичності, а також боротьба з корупцією в усіх її проявах як стратегічні пріоритети політики національної безпеки піднімають мораль до однієї з провідних форм духовного самосвідчення сучасної вітчизняної культури. Задача вищої школи, в цій зв'язі, створення ефективного механізму морального виховання, на основі якого вивчення наук про мораль. Це сприятиме подолаттю розриву між професійною і загальнокультурною підготовкою майбутнього спеціаліста.

Література. 1. *Галицька Е.* Роль «Ділової етики» у формуванні особистості студента / Е. Галицька: [електронний ресурс]. – Режим доступу: ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4004/Nalytska_Rol_dilovoi.pdf. 2. *Петутіна Е.А.* Комп'ютерна етика в підготовці майбутніх спеціалістів / Е.А. Петутіна // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: Тези доповідей XXVI міжнародної науково-практичної конференції, Ч. IV (16–18 травня 2018 р., Харків). – Х.: НТУ «ХП», 2018. 3. *Петутіна О.О.* Чи потрібен університету Кодекс честі студента? / О.О. Петутіна // Вісник НТУ «ХП»: Тематичний випуск: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – №30. – 2011. – С.7-14. 4. *Проценко О.П.* Етичні пріоритети ділового спілкування в виховально-освітній стратегії вищої школи / О.П. Проценко, Э.А. Мельник // Філософія в сучасному світі: Матеріали міського міжвузівського науково-практичного семінару, 18–19 листопада 2016 р. – Х.: Точка, 2016. – С. 11-13. 5. *Етика: Учеб. пособие* / Под ред. проф. В.А. Лозового. – Х.: Право, 2006. – 248 с.